

Slim werken, slim besparen

Duurzaamheidsagenda

Voorwoord

Vierhonderd jaar geleden lag er op deze planeet een uitgestrekt hoogveengebied. Een onbegaanbaar en onbewoond stukje aarde. Het waardeloos geachte hoogveen bewees zich, door zon en wind gedroogd, als een zeer bruikbare brandstof – de Veenkoloniën als energieleverancier van Nederland.

Nadat het veen was verdwenen in duizenden kachels, restte een gebied dat door pioniers ontgonnen werd voor landbouw. Duizenden immigranten bouwden in de Veenkoloniën een nieuw bestaan op – vaak uit het niets.

Het verhaal van Veendam is een verhaal vol energie. Het doorzettingsvermogen van de veenarbeiders, de warmte van een stapel smeulende turven, de ontginning van de vrijgekomen zandgronden en de stichting van de eerste woonplaatsen - Veendam is onlosmakelijk verbonden met deze planeet, haar grondstoffen en haar bewoners.

Als gemeente zijn we dagelijks bezig met de energie van Veendam. We maken de keuze voor een mooie duurzame gemeente waar mensen gelukkig kunnen wonen en leven, met zorg voor degenen die dat nodig hebben. Aan de andere kant willen we infrastructuur, voorzieningen en onderwijs betaalbaar houden en werkgelegenheid behouden.

Een ultieme uitdaging daarbij is dat er ook voor toekomstige generaties voldoende grondstoffen overblijven om op het zelfde leef- en welvaartsniveau te blijven. Ook uit oogpunt van klimaatverandering is het noodzakelijk om minder grondstoffen te gebruiken en innovaties te vinden voor hergebruik van grondstoffen en het opwekken van duurzame energie.

André Hammenga, *wethouder milieu & duurzaamheid*

Naar een duurzaam Veendam

De gemeente Veendam wil inwoners en ondernemers bewust maken op het gebied van duurzaamheid en zelf het goede voorbeeld geven. De gemeente vervult als overheid immers een voorbeeldfunctie. Om dit te bereiken is in het coalitieakkoord 2014-2018 afgesproken om een plan van aanpak op te stellen samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Tussen april 2015 en juli 2015 hebben vier bijeenkomsten plaatsgevonden waarbij de gemeente samen met burgers en ondernemers heeft gesproken over duurzaamheid in Veendam. Deze input is vervolgens in een sessie met de gemeenteraad vertaald naar een inspirerende aanpak voor een duurzaam Veendam. De gemeenteraad gaf het college nadrukkelijk in overweging om te komen tot een stevig onderbouwde en concrete aanpak die een kapstok kan zijn voor de veelheid aan activiteiten die de gemeente uitvoert. Het college heeft op basis hiervan drie actielijnen geformuleerd met maatregelen die passend en wenselijk zijn binnen de gestelde kaders.

De presentatie van deze agenda is een eerste stap voor het meer duurzaam inrichten van Veendam. Met de agenda wordt beoogd duurzaamheid expliciet en structureel vorm te geven. Het horizontaal beleggen van deze agenda brengt gedragsverandering teweeg. De verdere uitwerking kan immers niet zonder draagvlak van zowel de gemeentelijke organisatie als inwoners en bedrijven. De duurzaamheidsagenda is dan ook bedoeld als een stappenplan voor de komende jaren. Deze ambitie wordt stap voor stap omgezet worden in concrete actie.

Duurzaamheid als kans

Onze welvaart heeft een sterke vlucht genomen. Huizen zijn groter en comfortabeler, het onderwijs is beter en de medische zorg is steeds toegankelijker. Het zijn verworvenheden waar we liever geen afstand van doen.

Toch kent deze welvaart ook een keerzijde. Bij alles wat de mens gebruikt worden grondstoffen die door de aarde zijn voortgebracht benut. We gebruiken inmiddels meer van de aarde dan deze kan opbrengen.

Dit heeft verregaande gevolgen. De biodiversiteit gaat achteruit, grondstoffen raken uitgeput, de CO2 uitstoot is te hoog, ontbossing en verwoestijning zijn slechts een paar voorbeelden.

Als iedereen een hoog welvaartsniveau nastreeft, dan zou er een tweede aarde nodig zijn. Daarom is een omslag nodig in ons denken en doen.

**slim werken, slim
besparen**

We streven naar een verminderd gebruik van grondstoffen, lager energiegebruik, minder afval, meer hergebruik, een daling van de uitstoot van schadelijke stoffen en inzetten op het behoud van ons ecosysteem.

De kunst is om deze omslag zo vorm te geven dat we de kansen die een groene economie ons biedt gaan benutten: besparen, werkgelegenheid creëren, de aantrekkingskracht van Veendam verstevigen en de leefbaarheid vergroten.

Slim werken, slim besparen is daarom het kernprincipe van onze duurzaamheidsagenda. Oftewel: slim keuzes maken, toekomstgericht werken en effectiever samenwerken. Ons uitgangspunt is om verspilling te voorkomen, door met een maatschappelijke blik te letten op kosten en baten. Het streven is een evenwichtige balans tussen 'people, planet, profit'.

Een duurzaam Veendam: dat doen we samen!

Onze wereld gaat er anders uitzien, maar ook de rol van de overheid verandert. De huidige gemeente is een andere dan die van twintig jaar geleden. Van rijkswege worden steeds meer taken naar gemeenten gedelegeerd. Tegelijkertijd worden meer en meer taken die vroeger bij de gemeente belegd waren uitbesteed aan andere partijen. De gemeente wil haar beleid zoveel als mogelijk laten aansluiten bij wat er al gebeurt. Samenwerking met maatschappelijke organisaties, overheidsorganisaties en marktpartijen staat daarbij voorop.

De gemeente ziet dat de wereld om haar heen verandert en dat steeds meer inwoners en bedrijven uit Veendam kiezen voor duurzame alternatieven. De gemeente is trots op de bedrijvigheid, de groene parken, de cultuurhistorie en de levendige wijken. De gemeente is ook trots op burgers die voorop lopen om de wereld - en daarmee ook Veendam - beter achter te laten voor toekomstige generaties.

Juist omdat betrokkenheid van inwoners bij hun eigen omgeving zo belangrijk is heeft de gemeente, als lagere overheid, een belangrijke rol. Veendam kent een actief verenigingsleven, de betrokkenheid van onze inwoners bij hun eigen omgeving is groot. Wijken en buurtverenigingen, sportclubs en organisatoren van evenementen zijn belangrijke partners waar het gaat om het overbrengen van de boodschap meer aan duurzaamheid te doen. De gemeente wil waar mogelijk initiatieven van haar inwoners en bedrijven ondersteunen

De gemeente wil het goede voorbeeld geven. Als maker en uitvoerder van beleid heeft de gemeente een belangrijke verantwoordelijkheid. Veendam alleen gaat de wereld niet veranderen, maar een meer duurzame wereld kan niet zonder onze bereidwilligheid.

Rol van de gemeente

Een duurzaam Veendam kan niet alleen door de gemeente zelf bereikt worden. In veel gevallen is de gemeente niet de bepalende partij en zullen de doelstellingen op andere manieren en met behulp van andere partijen gerealiseerd moeten worden. De gemeente onderscheidt daarom de volgende rollen die het kan nemen bij de uitwerking van de duurzaamheidsagenda:

Initiëren

- De gemeente kan het voortouw nemen en houdt het initiatief;
- Het uitgangspunt is: actie!
- De focus is realisatie.

Faciliteren

- De gemeente kan belemmeringen uit de weg nemen (b.v. regelgeving);
- Het uitgangspunt is: samenwerken! Tussen overheden (gemeente, provincie, rijk, Europa), maar ook verbindend: inwoners, bedrijven, instellingen.
- De focus is lange termijn stabiel beleid.

Stimuleren

- Ook andere partijen in de gemeente Veendam kunnen hun verantwoordelijkheid nemen: bedrijven, burgers, maatschappelijke organisaties. De gemeente spoort hen aan om werk te maken van duurzaamheid
- Het uitgangspunt is: communicatie, scholing, kennisoverdracht en participatie.
- De focus is gedragsverandering

Aansluiten bij de kracht van Veendam

Complete Parkstad

Veendam is een aantrekkelijke en bruisende gemeente. De plaats Veendam wordt ook wel parkstad genoemd en kenmerkt zich door veel groen, water en volop ruimte voor wonen, werken en recreëren. Het is een gemeente waar al veel wordt bereikt op het gebied van duurzaamheid.

Ruimte voor ondernemers

Steeds meer Veendammer bedrijven werken aan energieneutraal ondernemen. Inwoners zijn actiever met het verduurzamen van hun huizen.

Ook de gemeente heeft al successen geboekt. Zo hebben de meeste straatlantaarns inmiddels ledverlichting en heeft de gemeente bedrijven, waaronder de Kompanjie, gefaciliteerd bij het deelnemen aan het Koploperproject.

Leefbaar, duurzaam, hoge kwaliteit

Veendam is – kortom – een stad om trots op te zijn. We zetten bij de uitwerking van de duurzaamheidsagenda dan ook in op de kracht van Veendam. Daarom sluiten we aan bij de drie pijlers van het coalitieprogramma "Complete parkstad", "Ruimte voor ondernemers" en "Leefbaar, duurzaam, hoge kwaliteit"

Actielijnen duurzaam Veendam

Basis versterken, kansen verzilveren, duurzaam innoveren

Om tot zichtbare resultaten te komen is focus nodig. Op basis van de input van burgers en bedrijven, de gestelde kaders van de gemeenteraad en met de drie pijlers van het coalitieprogramma in het achterhoofd, heeft het college gekozen om de aandacht te richten op een trapsgewijze aanpak. In drie actielijnen wordt voortgebouwd op wat de gemeente al doet, wat de gemeente slim kan oppakken en wat de gemeente nieuw kan uitwerken.

De actielijnen bevatten elk twee tot drie agendapunten, die bij elkaar de duurzaamheidsagenda voor Veendam vormen. Hierbij is rekening gehouden met een goede afspiegeling van de rollen die de gemeente inneemt: initiëren, faciliteren en stimuleren.

De duurzaamheidsagenda 2016 - 2020

Slim werken, slim besparen

Actielijn

Basis versterken

Kansen verzilveren

Duurzaam innoveren

Agendapunt

1

Duurzame bedrijfsvoering

2

Duurzaam groenbeleid

3

Gescheiden afvalbeleid

4

Verduurzamen
(maatschappelijk) vastgoed

5

Informerend, etalerend,
enthousiasmerend

6

Faciliteren zonneparken

7

Faciliteren duurzame
ontwikkeling bedrijven

Rol

Initiëren

Initiëren

Initiëren

Initiëren

Stimuleren

Faciliteren

Faciliteren

Basis versterken

1 *Duurzame bedrijfsvoering*

Veendam heeft – zoals eerder genoemd – een voorbeeldfunctie. Duurzaamheid is een fundamenteel argument in de voorbereiding van keuzes en het nemen van beslissingen. Beleid en uitvoering worden als volgt versterkt:

- De gemeente koopt jaarlijks veel in. De gemeente heeft de wens alleen zaken te doen met bedrijven die aan maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) doen. Dit zijn bedrijven die duurzaam produceren, een sociaal arbeidsplan hebben en daarmee de gemeente ondersteunen bij het behalen van haar eigen doelstellingen. Zo wil de gemeente bedrijven motiveren duurzaam te denken. Bij elke aanbesteding wordt daarom een duurzaamheidsparagraaf opgenomen. Dit sluit aan bij het verzoek van lokale ondernemers om duurzaam en daar waar mogelijk lokaal in te kopen.
- Duurzaamheid is een integraal thema op alle beleidsterreinen. Om deze integraliteit verder uit te werken én om de bewustwording te vergroten wordt standaard een paragraaf duurzaamheid opgenomen bij elk collegebesluit. De ambtenaar die het collegevoorstel schrijft wordt zich op deze wijze bewust dat hij of zij na moet denken over duurzaamheid. Het college ontvangt een advies dat completer is en waarover dus een breed afgewogen besluit genomen kan worden.
- Met de ambtelijke werkorganisatie de Kompanjie worden afspraken gemaakt over het verduurzamen van haar activiteiten, zoals het verminderen van het energieverbruik en het verder verduurzamen van zowel beleid als uitvoering. De gemeente wil de behaalde resultaten geregeld evalueren om waar nodig de effectiviteit ervan te vergroten.

Basis versterken

2 *Duurzaam groenbeleid*

Veendam staat bekend om zijn groene parken en vijverpartijen. Niet voor niets heeft Veendam de naam Parkstad gekregen. De gemeente heeft in 2013 een Groenvisie vastgesteld. Deze visie is een integraal onderdeel van de duurzaamheidsagenda. De komende tijd wordt ingezet op verbetering van de biodiversiteit:

- Voor het onderhoud van de groene parken wordt waar mogelijk gemaakt van extensief beheer; minder maaien, minder pesticiden en meer gebruik van handarbeid in plaats van machines. Schade aan de kwetsbare natuur wordt daarmee zoveel mogelijk voorkomen.
- Ecologisch beheer wordt verder uitgerold. Recent is een flora en fauna scan uitgevoerd, waarbij ook duurzaam ecologisch beheer is meegenomen. Met dit onderzoek is het ecologisch potentieel van de gemeente Veendam in kaart gebracht. De rode lijst soorten zijn hiermee ook in beeld gebracht. De gemeente werkt zo weinig mogelijk met chemische bestrijdingsmiddelen. Er wordt ingezet op zo veel mogelijk bij-vriendelijke middelen. Bloemrijke groenstroken worden waar het kan behouden. Het verbeteren van de biodiversiteit heeft als bijkomende voordeel dat het leefgebied van insecten, waaronder bijen, wordt verbeterd.
- Met Borgerswold beschikt Veendam over een groot, divers en vooral groen recreatiegebied.. Bosgebieden fungeren als een groene long en compenseren een gedeelte van de uitstoot van koolstofdioxide. De recreatieve mogelijkheden stimuleren gezond bewegen. Daarnaast stimuleert buiten recreëren een beter contact met de natuur en daardoor een beter begrip voor dieren en planten. De gemeente zet daarom in op het verder ontwikkelen van activiteiten op het gebied van milieueducatie. Zo komen kinderen op vroege leeftijd in contact met natuur en milieu.

Basis versterken

3

Gescheiden afvalbeleid

De gemeente heeft een zorgplicht voor het ophalen van afval. Deze zorgtaken voert de gemeente Veendam in eigen beheer via de gemeentelijke reinigingsdienst van de Kompanjie uit. Op het gebied van afval is de tendens om afval niet langer als afval te zien, maar als secundaire grondstof. Dit geldt steeds meer voor de volledige cyclus van huishoudelijk afval. De gemeente Veendam wil samen met inwoners, bedrijven, scholen en verenigingen, actief bijdragen aan verduurzaming van de samenleving. Dit wil zij bereiken door maximaal in te zetten op hergebruik van materialen uit het huishoudelijk afval, in combinatie met een hoog serviceniveau naar (vooral) inwoners, zonder dat daarbij de kosten omhoog gaan. Daarom zal ingezet worden op het versterken van het afvalbeleid – conform het afvalbeleidsplan 2016-2020 - door:

- Uit te gaan van het principe: afval = grondstof. Door scheiding en hergebruik wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan duurzaamheid. Het restafval wordt gereduceerd tot 150 kg per inwoner per jaar. Het overige huishoudelijk afval wordt nuttig toegepast
- Gestreefd wordt naar een afval-arm Veendam in 2030 (30 kg per inwoner/jaar). De komende tijd zullen maatregelen ingezet worden om dit doel te ondersteunen.
- De gemeente wil de problematiek aanpakken bij de bron. De scheiding van huishoudelijk afval door inwoners leidt tot aanzienlijke besparingen achteraf. Voorscheiding leidt namelijk tot een efficiëntere afvalverwerking. Het principe ‘slim besparen, slim samenwerken’ wordt ook hier toegepast. De ambities leiden tot verantwoorde afvalbeheerkosten en een daarmee samenhangende afvalstoffenheffing.

Kansen verzilveren

4

Verduurzamen (maatschappelijk) vastgoed

De gemeente is grootverbruiker van energie door het grote aantal gebouwen dat zij in bezit heeft en beheert. Enkele voor eigen gebruik (zoals gemeentehuis en gemeentewerf), andere in gebruik door derden (zoals dorpshuizen, sportaccommodaties, zwembad en scholen). Alle gebouwen hebben conform de wettelijke verplichting een energielabel. Bij de vervanging van apparatuur en materieel wordt gelet op duurzaamheid en zuinig energieverbruik. Er kunnen echter nog flink wat stappen worden genomen om gemeentelijke gebouwen verder te verduurzamen. De komende tijd worden deze kansen verzilverd:

- Bij vervanging wordt constant gezocht worden naar de meest duurzame oplossing. Bijvoorbeeld door het toepassen van HR++ glas, isolatie in gevel, vloer of dak, het aanleggen van een sedumdak, het toepassen van energiezuinige en slimme verlichting, het plaatsen van zonnepanelen, etc.
- Om de eerste stappen te zetten is het cruciaal inzicht te hebben in het huidige energieverbruik, te weten waar de grootverbruikers zich bevinden en maatregelen te nemen om besparingen door te voeren. Per gebouw wordt daarom onderzoek gedaan naar mogelijke energiebesparingsmaatregelen, geprioriteerd naar de grootte van de energieverbruikers. Per maatregel wordt inzichtelijk gemaakt wat de investering is, hoeveel energiebesparing het oplevert en welke kostenbesparing het met zich meebrengt. Daar waar mogelijk worden de te nemen maatregelen geïntegreerd in het onderhoud van gebouwen.
- Voor alle gebouwen wordt actief energiebeheer gevoerd. Bij de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie, De Kompanjie, wordt nu niet aan actief energiebeheer of –monitoring gedaan. Uitgangspunt is dat de besparingen opnieuw geïnvesteerd zullen worden in duurzame maatregelen. De gemeente zal hiertoe een ‘revolverende methodiek’ ontwikkelen, waarbij de besparingen terugvloeien naar nieuwe energiemaatregelen.

Kansen verzilveren

5

Informeren, etaleren, enthousiasmeren

Een betere wereld begint bij jezelf. Toch blijkt dit gangbare motto in de praktijk weerbarstig. We kunnen of willen veel plekken niet makkelijk bereiken zonder auto, afval scheiden kost vaak tijd of moeite en vaak weten we niet eens of iets vervuילend of verspillend is. Hoe zorg je dan voor verandering? Dat begint bij bewustwording. Dit is steeds duidelijker aanwezig bij bedrijven en inwoners – vooral bij jongere generaties. Toch is er nog veel winst te behalen. Immers, als iedereen een klein beetje duurzamer leeft, maken we met zijn allen grote stappen. Veendam gaat daarom:

- Informeren over duurzaamheid door aan te sluiten bij activiteiten van andere partijen. Bijvoorbeeld bij projecten over waterbesparing via het waterbedrijf, projecten voor scholen over milieu en natuur van het Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid (IVN) of het Klimaatstraatfeest voor inwoners over energiebesparing.
- Duurzaamheid etaleren. Beter laten zien en horen welke duurzame ontwikkelingen gaande zijn in de gemeente en vooral ook wat het oplevert. Uitgangspunt is positieve communicatie: niet door met een opgeheven vingertje te wijzen, maar door elke stappen in de juiste richting aan te moedigen.
- Duurzaamheid leuk maken door een communicatieaanpak te ontwikkelen. Hierdoor kunnen we intern en extern mensen enthousiasmeren. Dit enthousiasme ontstaat met het beleven van duurzaamheid en te ervaren wat het oplevert. Het is daarom belangrijk dat alle duurzame initiatieven, klein en groot, simpel en ingenieus, voor iedereen zichtbaar worden. Vanzelfsprekend maken we ook duidelijk wat de gemeente binnen haar eigen organisatie aan duurzaamheid doet.

Duurzaam innoveren

6

Faciliteren zonneparken

Veendam ligt aan de rand van één van de grootste aardgasvelden ter wereld – dat van Slochteren. Ook in Veendam merken we de effecten van de aardgaswinning. Het besef dat het aardgas ooit opdraakt is nog eens versneld door de angst voor meer en vooral zwaardere aardbevingen. Veel Groningers zien het liefst dat de gaskraan definitief dicht gaat. Zij maken zich zorgen over hun woning en hun veiligheid. De vraag naar energie is echter onverminderd groot. Ook alternatieve fossiele brandstoffen raken op of zorgen, net zoals in Groningen, voor weerstand bij de plaatselijke bevolking. Met alternatieve energiebronnen, zoals windenergie, zonne-energie en biogas wordt ook in Veendam geëxperimenteerd. Volgens de provinciale energiedata (december 2015) beschikt Veendam zelfs over een relatief grote productiecapaciteit van een duurzaam alternatief, namelijk biogasinstallaties.

Hernieuwbare energiebronnen ontwikkelen zich door nieuwe technieken en positievere bewustwording als steeds elementaire onderdelen van ons dagelijks leven. De gemeente wil dan ook verder inzetten op het faciliteren van hernieuwbare energie.

De gemeente Veendam wil graag een zonnepark binnen haar gemeentegrenzen gerealiseerd zien. De gemeente gaat dit zonnepark niet zelf ontwikkelen, maar wil wel de uitgangspunten voor een particulier of commercieel initiatief zo gunstig mogelijk maken. Bijvoorbeeld door braakliggende gronden of gronden die oorspronkelijk bedoeld waren voor woningbouw of bedrijventerreinen hiervoor ter beschikking te stellen.

Er zijn inmiddels twee initiatieven in de gemeente Veendam. Deze worden daar waar mogelijk ondersteund. Op het moment dat er nieuwe initiatieven komen, wordt hier weer op ingespeeld.

Duurzaam innoveren

7 *Faciliteren duurzame meerwaarde voor bedrijven*

De gemeente Veendam wil bedrijven in haar gemeente daar waar mogelijk faciliteren om duurzaam te ondernemen. Duurzame bedrijvigheid kan immers een stimulans zijn voor de plaatselijke werkgelegenheid. Het creëren van duurzame meerwaarde voor ondernemers is daarom één van de speerpunten. Daartoe zullen de volgende acties ingezet worden:

- Verzakelijking van de bedrijventerreinen. Verzakelijking is een langetermijnstrategie, gericht op behoud en groei van de waarde van bedrijventerreinen door een professionele en gebiedsgerichte aanpak, via een grotere (financiële) betrokkenheid van private partijen (beleggers, ontwikkelaars, eindgebruikers, regionale ontwikkelingsbedrijven) in samenspraak met overheden. Intensivering van de samenwerking met Stichting Parkmanagement De Veenkoloniën speelt daarbij een belangrijke rol.
- De gemeente wil duurzaam netwerken met het bedrijfsleven. Door samen met het bedrijfsleven of ondernemersverenigingen informatiebijeenkomsten over duurzaam ondernemen te organiseren, kan de kennis over duurzaamheid vergroot worden. De gemeente zit dagelijks aan tafel met verschillende partijen. Bij onderhandelingen over bijvoorbeeld de bouw van woningen, het vestigen van een bedrijf of de organisatie van een evenement wil de gemeente partijen stimuleren tot het nemen van duurzame maatregelen.
- Bij een aantal industrieën in Veendam gaat warmte, de zogenaamde restwarmte, verloren. Restwarmte kan voor verschillende doeleinden worden ingezet. In Bedum en Hoogezand wordt restwarmte van industrie ingezet voor het verwarmen van het zwembad en woningen. In Veendam is bij een aantal industrieën restwarmte beschikbaar. De gemeente brengt bedrijven met elkaar in verbinding, zodat onderzocht kan worden hoe alle partijen beter gebruik kunnen maken van elkaars restwarmte.

Beoogde resultaten duurzaamheidsagenda

De duurzaamheidsagenda beoogt op de lange termijn een gedragsverandering teweeg te brengen, gericht op slimmer samenwerken en slimmer besparen. Vanuit die besparing wordt verder geïnvesteerd in duurzaamheid.

Met de drie actielijnen samen wordt beoogd duurzaamheid expliciet en structureel vorm te geven. Duurzaamheid wordt een integraal onderdeel van alle processen binnen de gemeente Veendam. De effecten zijn dan ook breed: van energie-reductie tot een groener Veendam, van bewustwording tot slimmer besparen. Alle maatregelen samen geven invulling aan de bestuurlijk ambities uit het coalitieakkoord.

In onderstaande tabel geven we weer wat de verwachte effecten zijn per actielijn.

Actielijn	Energiereductie / -efficiency	Mobiliteit	Groen & Natuur	Grond- & afvalstoffen	Duurzaam ondernemen	Bewustwording
Basis versterken	++	++	++	++		+
Kansen verzilveren	++		+	+	++	++
Duurzaam Innoveren	++			+	++	++

Van visie naar uitvoering

Zoals eerder gesteld is de duurzaamheidsagenda bedoeld als een stappenplan voor de komende jaren. De komende tijd zullen de ambities stap voor stap omgezet worden in concrete actie. Samen gaan we vervolgens grote stappen nemen. Eventuele besparingen zullen opnieuw geïnvesteerd worden in duurzame maatregelen. Hiertoe wordt een ambtelijk uitvoeringsprogramma opgesteld.

Om er voor te zorgen dat agenda uitvoerbaar en haalbaar is, en dat de duurzame thema's met focus energie verder gebracht worden in de organisatie, werken we met een kernteam duurzaamheid.

Functie / aandachtsgebied	Rol / verantwoordelijkheid
Wethouder duurzaamheid	Bestuurlijk opdrachtgever
Teamleider Omgevingsbeleid	Ambtelijk opdrachtgever
MT, concernmanager Fysiek	Ambtelijk ambassadeur
Ambtenaar duurzaamheid	Coördinator duurzaamheidsagenda
MT, concernmanager BMO	1. Duurzame bedrijfsvoering
Teamleider uitvoering & onderhoud	2. Duurzaam groenbeleid
Ambtenaar afval	3. Gescheiden afvalbeleid
Ambtenaar gebouwenbeheer	4. Verduurzamen vastgoed
Ambtenaar communicatie	5. Informeren, etaleren, enthousiasmeren
Ambtenaar ruimtelijke ordening	6. Faciliteren zonneparken
Ambtenaar economische zaken	7. Faciliteren duurzaamheid bedrijven

Indicatie kosten 2016 t/m 2018

Actielijn	Agendapunt	Voorbeelden van projecten	2016	2017	2018
Basis versterken	<ul style="list-style-type: none"> Duurzame bedrijfsvoering Duurzaam groenbeleid Gescheiden afvalinzameling 	<ul style="list-style-type: none"> Kernteam formeren Energiemonitoringsplan opstellen Voortgangsrapportage Groenvisie uitvoeren Bronscheiding afval invoeren 	X X X X	X X	X
Kansen verzilveren	<ul style="list-style-type: none"> Verduurzamen eigen vastgoed Informereren, etaleren, enthousiasmeren 	<ul style="list-style-type: none"> Verduurzamen eigen gebouwen Zonnepanelen op eigen vastgoed Opstellen communicatieplan Stimuleren natuureducatie 	X X	X X X	X X
Duurzaam Innoveren	<ul style="list-style-type: none"> Innovatie en ontwikkeling 	<ul style="list-style-type: none"> Faciliteren zonneparken Particuliere woningverbetering Onderzoek warmte-/koude-netten Stimuleren duurzame ontwikkeling bedrijven 	X X X X	X X X X	X X X
Budgetraming	<ul style="list-style-type: none"> SLOK reserve 	<ul style="list-style-type: none"> Opzetten fonds 	€ 20.000,00	€ 20.000,00	€ 20.000,00

